

Бүгү чурттарың, пролетарийлери, каттыжыңар!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди Советиниң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 149 (1044)

1977 чылдың июнь 26, воскресенье

1925 чылда үзгөлдөттүгөн

Өртөө 2 коб.

СЭКП ТК-ның Политбюрозунда, ССРЭ-ниң Дээди Советиниң Президиумунда, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелинде

СЭКП ТК-ның Чингине секретары, ССРЭ-ниң Дээди Советиниң Президиумунуң Даргазы Л. И. Брежневтин Францияга албанның аян-чоруунуң дугайында

СЭКП ТК-ның Политбюрозу, ССРЭ-ниң Дээди Советиниң Президиуму, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлели СЭКП ТК-ның Чингине секретары, ССРЭ-ниң Дээди Советиниң Президиумунуң Даргазы Л. И. Брежневтин Францияга аян-чоруунуң болгаш Француз Республиканың Президентизи В. Жискара д'Эстан-биле чугалажышкынның дугайында оң информацияны дыйнаш, албанның аян-чоруунун түңгөлдеринге сеткил ханылажышкын илереткен болгаш ш. Л. И. Брежневтин аян-чоруулууга илелузу-биле чүлдүгүзүнүп көргөн.

Л. И. Брежневтин Францияга албанның аян-чоруу СЭКП-ниң XXV съездинин шийтпирлерин болгаш оң төлөөлүнүн тайбың база делегейге кады амылдажылга дээш, улустар-ның хосталгазы болгаш хамзаарышпа чоруу дээш улам ыңай-гы демиселдин программаның боттандырыырга чугула салышкын болган.

1966 чылда совет удурткучуларның генерал де Голль-биле чугалажышкынның түңгөлдеринде боттандырып чоруткан эргилденин соонда Совет Звители биле Францияның аразыңга харылзалар болгаш ур хуузалың үнденинге чыгыш чок хөгжүп келген. Ш. Л. И. Брежневтин Президент В. Жискара д'Эстан-биле чугалажышкынның түңгөлдеринде ийи чурттуң аразында чаагай кады амылдажылга-ның шуугуу долу бадыташышкыны болгаш уре-түннелдиги чаа хөгжүлдени алган.

Политикти чугула документтерге, а ол ышкаш политика, садыг-улуттур болгаш эртем-техника талазы-биле ССРЭ болгаш Францияны аразыңга кады амылдажылганы хөгжүлдеринче база ханылажырынче утланган элээн иаш дугуржулгаларга ат салдырган.

Ш. Л. И. Брежневтин Францияга албанның аян-чоруу совет-француз харылзаларың кызыгаарын ыраатташкан.

Чугалажышкыннар үзүнде делегейниң амгы амыдыралы-ның кол айтырыгларын—тайбыңны болгаш делегейге дүш-күрлүг чорутуң чавырлышкынын быжыкларын, дайыч аймылың одагарын чок ылырын, чепсенти эңдере бүдү-рерин соксадырын, ядролуг дайынның аймылын чайлазырын чугалажып көргөн.

Ш. Л. И. Брежневтин болгаш Президент В. Жискара д'Эстан-биле ат салганы делегейге дүшкүрүлүг чорутуң чавырлышкынның дугайында кады ылган Медегелии Хельсинкиге болган чөвүлел хуралдың салган оруу-биле чоругуна, тайбыңны, аймыл чок чорутуң, дең эргелиг кады амылдажылганың эрге-ажызы дээш хөдөлгөинге ийи чурттуң шийт-пирлериниң дугайың чугаалган.

Чавырлышкынның нарын байдала хөгжүп турарын, аңаа халдап турар, ону ношадарын оралдажып тувар салдарлыг күштер делегейге ам-даа барын барымдалап көргөш, делегейниң дүшкүрүлүг чоруунуң чавырлышкыны быжыг база бүгү талалыг болзун дээш ыңчаар хөдөлүр дээр ССРЭ-ниң болгаш Францияның политиктиг күзел-соруу онза чугула принципалдыг ужур-дузалыг болу берген.

Ядролуг чепсенти неперетпес дугайында совет-француз Декларация улуг чугула ужур-дузалыг. Массалыг уууткаш-кының оң чепсентиң делегейге улам ыңай неперетерин чайлазы-биле бүгү-ле болдунар чүлдүгү илырыңга ийи чурт-туң чүткүлүүнү ында оздолуп демдеглезин.

Чепселенишинини дүжүреринче утланган хемчөглерин боттандыры дээш, чепсенти дүжүр талазы-биле КНО-нун Нол Ассамблеяның тускай сессиянын база чепсенти дүжүр талазы-биле бүгү делегей конференциянын уре-түннелдиг эрттирер дээш ийи тала саналдаан.

КӨДЭЭГЕ ТУСКАЙ ЭРТЕМНИГЛЕР

МОСКВА. (СЭТА-ның көрр.). Июнь 25-те Н. А. Тимирязев атыг көдээ ажил-агый академиясыга байырлан-чыг хун болган: чеди чус амыг доозукчуга дипломна-рын тывыскан. Оларның барык-ла чартыны кара харау-нуг эвес черлериниң ажил-агыйларынга амылдаары-биле чоруттарлар. Академияга чедип алган быжыг бил-гилерден аңгыда, оң амгы доозукчуларынды практик-тиг ажил-дуржулгасы бар: тимирязевчилерниң прак-тика эртирип турган ажил-агыйларынды диплом ажил-дарында кирген эртем шинчилелдерин херек ырында ажыглап турар. Көдээ ажил-агый бүдүрүлгезинде ав-томатка болгаш элентрониканы улам-на улуу-биле ажыглап турар. Ыңчанга амгы доозукчуларның ары-зында кибернетика салгырының доозукчуларының саны көвүдээн. Олар агроулетпүрүг улуг каттыжышкын-нарга, эртем төптөринге амылдаарлар.

— Бо чылын чурттуң көдээ ажил-агый бүдүрүлгө-зинче дээди эртемниг 65 муң амыг тускай эртемниг-лерни чорудар. Амгы үсө чус дээди өөредилге чери көдээге каарларны белектеп турар. Көдээ ажил-агый-ның концентрациясы база специализациясы амгы үе-ниң тускай эртемниг кижизикниг библияны деңгелинге чаа негелдерини тургускан. Ол черлер талазы-биле шындыгы белекнедиг, эргелеп башкарылган, бүдү-рүлгениң технологиянын биляр укурулу. 1980 чылга чедир чурттуң дээди өөредилге черлери чылдың-на чус муң амыг кижини хүдээп алыр. Амгы беш чылдам чылдарында көдээге миллион амыг дээди база ортумам эртемниг кижилерини чорудар—деп, ССРЭ-нин Көдээ ажил-агый министерствозунуң эргелеп начальниги Н. С. Степанов чугаалаан.

МАЛ ЧЕМПИНИ БЕЛЕТКЕЛИ

БРЯНСК. Брянск областың чер амылдаачылары баш-тайты чус муң тонна сөнөктү граншейларга салган. Амгы үсө ситен шөдөрүнде алды муң амыг трактор носалкалар-ы, сөксө ажаар помбайлар болгаш өсө-дээ агрегаттар ажылдап турар. Ситен беле-биле дүжүлүк чоруу бо чылдың амыг-агыйларга бүгү чарт-тык, ийи чылдың мал чемпи-ныг күпайларындиг тургузуу алдыр арганы берген. Сүбөтө болгаш өскөсө-дээ ситен шөдөрүнге ажылдаары-биле хөй-хөй хоорайларды болгаш суураарын чурткайларын ээен турар. Шөфтөп турар бү-дүрүлге черлеринде болган огуулашылаларда суббөтүн-дөп үдүртү талазы-биле оперативте штабтары тур-гускан.

ВОЛГОГРАД. Завольжениң сугаттыг черлеринде ситен көзөр агрегаттарын соонда сөкшүлдер база катар чөдө берген. Чер амылдаачылары каттап көзөр ситениң черлери-ниң база хооруу тарыгазы-ның шөдөрүн ийи катар мал-барды деп шийттирди. «Мо-лдоратор» сохотуң сугаттыг улуостары — ситениң белег дүжүлү-биле амыг-ишчилери өөрткен. Ында гектар бүрү-түнде 150 центнер амыг но-гаал мөссөзи алган, он ам 600 амыг тонна гранадулары, мүс-мүс тонна ситениң болган сөнөктү белектеди.

НИЖНИЙ-НОВОГОРОД. Ситен шөдөрүн катар көзөр ситениң черлери болгаш хоорун сөкшүлдериниң шөдөрү 15 муң центнер чери эдээр. Мал чемпини белектедиле 1100 амыг специализациятың отрядтар болган зөвөлөр ажылдап турар. Олар тараан болган чайтар үштен сөгө-лөрүн барык 300 муң гектар черден ажаап алганар.

ТАМБОВ. Тамбов областың ажил-агый сохотуң механикаторлары медицина медресин ийи ду-гаар көздөлдөн анче баштай эңгөлдөшөр. Уругулуңда суга-чалгыларын ойт-тай амылда-ны — ситениң оодакыңа дүр-төктөш. Бир гектар тараан черде 44 центнер төлөң эки белектуг мал чемпи алган. Чай дүжүлүңда аяа ситениң беш дүлүтүн агай алар.

ТАМБОВ. Тамбов областың колхо-зер болгаш сохотуң ситен дагыла белектөр талазы-биле агрегаттары амылдап берген. Ону эртен чылдың-дан улам-на хойу—53 муң тоннада эвөш эвеси белек-төн алдын төлөлдөн. Чар-ының «Новозыбский» сохотуң чер амылдаачылар болганар. Ында ситенде даг-кан кылар күчүлүг дөхти тур-гускан, үш агрегат ийи эл-чөпкөң амылдап турар.

НИЖНИЙ-НОВОГОРОД. Умугур автоном-пур республикада сөксө дүжү-лүңда, бир күрөлдөр агрегат бүрүлүш-те 500 тоннада дээш эвес ситениң витамин-де дагылаң бүдүрү үлдүрү ийи даш чарын калдарган. Оң-биле кады амыг-агый-гаал ситениң сөксө-дээ сөнөкка белектөн эгелден, ситен шөдөрүнге сараттар чы-ны көвүдөн. Кырла мал че-мпини быжыг күпайларын тургузар дээш чер амылда-ачылары 70 муң тонна ситен дагылаң, бүдү чартык: мил-дон тонна амыг салсты, 300 муң тонна сөнөктү белектөр деп шийттирдишөөр. Ол болза эртен чылдың-дан хөй.

(СЭТА-ның көрр.).

СУББОТНИКТИН ТУГУНУН АДАА-БИЛЕ

ВЛКСМ ТК-ның VII пленумунуң шийтпирин 3-дүгү аюн бистиң илбап делег Тарзан чурттуң миллион оодар, кыстары комсомолчу-амыктырның Бүгү-эвелек субботниктинге үнгөннер. Бистиң респу-бликаның амык оодар, кыстары база-ла бүгү чурт-таазында ышнаш, боттарының бүдүрүлге черлеринге болгаш сөксө-дээ шөдөрүнге база фермаларыңга— чер болганга субботникке идепкейлиг киришкен-нер. Улетпур төптөрү—Ан-Довуранжа болгаш Хоув-Аксынга-даа, чаа Шагаан-Арыгга болгаш Туранга-даа— бүгү республикага 60 муң амыг ийи дүүн хүн 160 муң амыг рубльниң ажылын илганнар. Чүгле Кы-зыл хоорайга бестин 20 муң амыг комсомолчулар болгаш амыктыр чаа тузулгарга амылдаан, күн-мүн тонна улус ажил-агый чүгүг сөөртүгөн. Найсылаадың бү-дүрүлгелериниң амыктыр 80 муң рубльниң аны-буру продукциянын субботник үлүүңге кириштир кылып үндүргөннер.

Новый 25-дэй эртеня Республика найсылаадың туумчуларында, фабрика, за-водтарында, заводче чер-леринде субботникке үчү, си-не белек бүдүрүлүгүг амыкларыңга кийиштин ту-рар зоуу-ишкелерин амык кый. Амык шайы эвездөр мурунда тус-түс комлектив-терин амыктыр катык-хөг-дүт амыктыр черлеринче шуугаи чоруп турганнар. — Бүгү Кызылдың үлет-кү, бүдүрүлге, тууду, аян-спорт болган харылааа чер-лериниң амыктыр боттары-ның амыктыр бүдүрүлге чер-леринге амыктырлар. Би-чаарга, дөдө болган ортумак өөредилге черлериниң студен-тиери, өөркөчкүлери, албай-органдашларың — амыктыр-лар туудуларга, шөфтөп ту-рары амыг-агыйларыңа, хоорайы чаагайыларынга амыктыр. Чамдытары де-мисел дес эртенчелер, ма-кулатура чыр болган өске-дээ чүдүдөрүн кылар — деп,

субботниктин хоорай шайы-ның лекжигү, ВЛКСМ хоор-комунуң органдарың эргел-чепчан Василь Тихонов чугаалады.

Эртеняниң өскөк шак амкы турда, «Гыва тууду» трестин бажымыңга бардык. Ында амкы шагда-ла ханышкан. Трестин аппаратның амкы-тары админстрацияның чаа бажымыңга туудула амкы-дан турлар. Тресте комсомол организацияның секретари Василь Гринин мыңча дөдө:

— Бистиң трестин тууду эргелчелериниң кызыл тур-лар туудура, чурталга бол-гаш туудура, туудуларында бөдү 500 амыг амыктыр бол-ган комсомолчулар ажылдап кырышкер. Чер — амкы-дары амкы тууду эргелчели-де республиканың Юстиция министрствозунуң, обшпроф-чөвүлелиниң Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң ком-сомолчулары бардык. Хоорайн дөртүктү апартамда онгу чурталга бажымыңга Садыг министрствозунуң, Росгирроземиниң амкытар амкыдан турлар. «Улетпур-тууду» эргелчелин 30 амыг комсомолчулары амкы ма-стер В. Самосовтуң удур-туулазы-биле Кызылдың амкы-заводунуң чаа корпусунуң

Тываның чалымы назыны Бүгү-эвеледиг комсомолчу-амыктыр субботниктинге идепкейлиг киришкен

чери кыдырмааң тууду-моң-төк амкыларын кызыл тур-лар. А заводтуң амкытары болгаш тууду-дээ амкылыг амыктырлар боттарыңга амкылар черлеринде хүн нормалын бүдүн-чартык ийи кызыл амыг күсөдөр дээш, эңде хөй, эң оң шындыгыг продукцияң дөдө амкылар туурганар. (Солагай талазында чуректе): видас адик олу-чуректиң бригадари Мария Ооржактың удуртулгаам-биле субботниктин хуунде амык-дан турары.

— Амгы заводтуң чаа корпусу амыктыр кирер объектидерин үбгүзөш. Оң дусаар хуузаалың кы-зырарыңга бистиң бөгү-лүгү субботниктинге ду-да-лаары чугаа чок — деп, ком-сомолчу М. Игнателю чуга-алады. Июнь 24-те Кызылдың туудуларыга комсомолчулар болгаш амкытар улуг көдү-рүшүңүг амыктырлар, Чыкээ, Росгирроземиниң, Са-дыг министрствозунуң баа-заалың, телерадиокомитет-тин коллегиятери 48-и тууду эргелчелин боттарыңга дагылаң амыктыр болгаш амыктыр додур бол-гаш амык күсөдөрүн.

Кызылдың комсомолчулары болгаш амкытары субботник хуунде социалдегит интер-националның принципте-ринге чыгышкын чок шынды-кы база катар бадыткап, амкыдан алганы апы-хөргө-вляның хөй кезиниң амкы-ларын болгаш студентлер-иниң оң бирги Бүгү-делегей фестивалың фондустың шийттирер деп шийттирдишөр. Дүүн хүн илтип-биле Кызылдың комсомолчулары болгаш амкытары он дөрт муң хөй рубльниң амкылыг кызыллар.

— Кызылдың амкытары субботникте үрүлүлдөр деп шийттирдишөр. Бүгү чуртга мынап, бистиң республикада ССРЭ-ниң чаа Конститу-циянын төлөвлөшүн чуга-алаңгып көөрү амкытарын күп-акылың болган политик-тиг улуг көдүрүшүңүң болдурун. Даарта, июнь 26-да, Красноярский Политех-никтиң институтунуң Кызыл-да филиалын, автоурук тех-никумуңуң, хоорайын дөрткү — профтехучилищениң комсомолчу-амыктыр бөдү-рериниң Элгек-Аксынын туубу заводна барың амкылар-лар — деп, субботник ортте-риниң штабыдан дыштык. Бүгү-эвеледиг комсомолчу-амыктыр субботникти Кызыл-да ам-дээ түргүлдөлдөшөр.

Т. МОНГУШ, «Шынык» көрр.

БҮГҮ ТАЛАЛЫГ БЕЛЕТКЕЛ

1977 чылдың дүжүдүн ажаап азырын, көдээ ажил-агый продукцияларын база мал чемпини белектээр хандылар талазы-биле немелде хемчөглер дугайында СЭКП ТК-ның, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлели-нин донтоалын танышып көргөш, «Тыва» сохотуң ажил-ишчилери часын тарагы-ны кыска хуузада дөдөр, тараа дүжүдүн ажаап алырынга болгаш ситен негилде-зилгез бүгү талалыг белектенер деп ший-тилээш.

Сохотуң тараа ажаар 13 комбайн-на-рынның 9-у белек. Комбайнар септелге-зинде ажылдап турар механизаторлардан Түлү Тарзын, Николай Санза, Максим Монгуш олар хүн норманы 120—130 хуу күсөдөр, техниканы эки шынарлыг сеп-тен турар.

Ситен көзөр ИС-2.1 деп машиналар 4 пресс-побөрцитин, 5 граблер база белектеттинген. Бо амылда септелкилер Ана-толор Куулар, Владимир Ондар мурнал турарлар.

Силос комбайнларының септелгезинде хоочун механизатор Дайын Ондар эки амылдап турар. Оң эвөзү ИС-2.6 деп 9 комбайн септээр тургаш, оларның 5-ин септен берген. Сохотэ бо чылын чүгле бо-

дүүн мал чемпини бестин 2400 тоннаны белектээр планың. Ындыг улуг планың болгаш сохотуң тускай эртемниглерин ситен шөдөрүн суггарырынче кол кичээңгей салган. Сохотуң бүгү ситен шөдүгү сүлгө хандылар дээш коммунист Серен Ондарга удурткан 16 кижи составтыг эвөно тараа, ситен шөдөрүн суггарып турар.

Сугаттыг черлерден аңгыда, сохотэ Белдир-Шат бригаданыңда 750 га күс-күс-ланы тараан. Коммунист Хаван-оол Да-воол удурткан куурузаачы эвөно 300 га суг-аттыг черде кунурузаның гектар бүрү-зүндөн 130 центнерден эвөш эвес ногаан мөссөзи алар дээш амылдап турар.

Мал чемпи белектээрден аңгыда та-рааны ажаап, арылдар, саваның бөлөр болгаш сараттарга хөй техника херек.

Сохотэ техника септелгезин болгаш ында амылдап турар кижилерниң амкылың кол инженер Валерий Аймылы, мастерская эргелчелин Биче-оол Ондар олар удуртуп турар. Тараа, ситен ажаар техниканың сеп-телгезин июль 1-ге чедир дөдөр дээш механизаторлар шуудура амылдап турар.

Чөөн-Хемчик району. Х. ООРЖАН.

ИВИЖИЛЕР СӨЗҮН БЕРГЕН

Ивижилер амкылаады бир кол шылгалда — иви оодашылды. «Тора-Хем» сохотэ оа колдуулаа доозулган. Кайы-дээ фермада төрүк элдиң миңды артың. Хөй чаш төлдү алар дээш чарышпа Бедий ферма мурал турар: төрөк 1155 миңдигал 1155 алай камгалаттыган. Район-га колхоз туругунага үзөш бээр иви кадарың-келген, фермада төрткү болуңуң ор-ганизациямык Бадыкым: Ак-тораз 88 миңдигал 88, Кы-зылтык Ак биле Дорбик Ал наймыла-да — 95 миңдигал 95 аламы камгалан алган. Олар артан малдың чаш төлдү бүрүн алар база, бо чылгы социалдегит хуузаал-ы амкы күсөдөр болур ар-галы бар. Алаа олар бүдүр-дүлгө-дээ.

Ферманн час эзелден бээр туруп келген Шенелте болгаш Ивицеиң ол амкылар деп өздү хөй үңкеш. Алаа ка-дарчылар мадың чуга хары-гарын шулуңуң, аалдан марк эвес черлерге оодулар үзөш төлөлдө одалады төлөлдөр.

Иви фермаларында бүгү-ле амкы-херек амкылаа чары чакта бүтүшкө. Белиде амкы о-б-бу-ле бүрүлдө 12 чарыш быжылаан, оон-биле көзүп-түкөрдө, мал дөдө мунарда, сохотэ, район тову бээр апаргалга эвөш өске-дээ амкыла төлөлдөшөр чорулар. Бир эвес араан азы арып баксыраан болза, фермада ийити чары кадарчылардан орман ай боуду. Ыңчанга ивиңге үзү бергенден анчы чарыш септирт азырап, онда хайтадан турары чугу-ла. Ол хуузаалганы хоочун иви-жи болгаш аңым, коммунист Хаалга Ак 27 муң иштиңге өң сөксөңгө күсөдөн өткен.

Кырган кадарчы амкылаада өң өргөткөн, оң беш салаады деп билдир, ийиңиң мады чыд бүрү сөксө, шымык бо-дур. Хөй чылдарда районуд адчылары Хаалгалды та чөкө чарыш ап муңгал, та чөкө ак, өстүкү Төрөз чуртга көргөн. Ол хоочун ийиңиң иви-жилерин септелген. Чөвүлени эргелчелин Чам-дыгар Сайа миңча деп чу-галалды. — Алай камгалан амыг тал-ла-биле социалдегит хуузаал-гыне—100 миңдигал 80 алай чүве. Ону күсөдөр дөдө улам кызылап, шуудура амылдаар бис. Муң-дээ, биче-дээ мал чыгы септирге, эки амкы-ла херек болган. Ыңчанга Бедий бажы тайгаларга бай-лактар бис. Узуг Ондагарың 60 амыл басты: амкылар төлөлдүгүг үткүп алар дээш сөзүң берген. А. НУГУРАК.

ЯНЗЫ-БУРУ МЕДЭЭЛЕР Ак-көк хемнер чуртунче аян-чорук

Тогуз артемерини кандадым, чогоалчы Миркасметов-беле кыды тыва черге 5.000 километрин артын, аян-чорук кылып чорун. Тывага ажал-шынчери биле учурадым, буруз баштыг Саян шынарын артып-кеши, бурунгуу турсакаларды-биле, хорум-бозырыктары-биле тамыдып, тыва узутун аас чогаалым, оң дымдын онкарай шынарын сонургап, артемер-биле солуң учуражамгаларым кыламын, тыва чоңун кыска үеде шапкын хожжудеши бижин турар.

Тыва чүгө ак-көк хемнерин бурунгу бадырактарым, даш шүкүмдөрүм чүгү эбес, Совет Тыва ажыктык кылар байлак ак-көк, кызыл, маз-маган-биле байлак оран деп чүгөнү номчуучулар оон база билип азыр.

Англи географ Т. Каррутер 1910—1911 чылдарда Тывага аян-чорук кылып чораш мүнчаар бижээн: «...мында лама-хамнар бурун-биле териндэн, чот оларнын дарылыгы шылажыр арга чок кылдыр бадырактарын алган, оларга дараадып, тоймагаладып, үтешип турар-дыр...»

1929 чылда Тыванын Араттын революстуг намыны VIII съездинин делегаттары 148 кишиден 110 кыш бижик-билит чок болганын сактыры бешир берге. Тыва ам кандыг-дыр?...

«Четтирдим, Тыва! Сензо четтирдим, Тыва!—деп, Азиянын төвүндө мындай чыгыш өстөр-биле байыражып чоруктамын автор өсөлүг олуруларда бижээн. —Байырагы! Байырагы!»

Миркасмет Умановтун Тыва дуйайында бо номун Татарстаннын узуг, биеч номчуучулары узуг сонургал-биле хулааң алган.

В. МАНАСЫПОВ, «Татарстан ашылары» солуңун корреспондентин.

Четтирдим

Арааш, Кызылдың хероаженир эмнегезинге кээп, кезинин эмнегези сегиздим. Ам бо хүнерде даш-оранымда чымып келген, ажы-толум араанда амыр-нолаң чурттап олур мен.

Чамдык аары узугу дымнаарга, кестирбес меп, коргар мен, оон орнуна будун чыткан болур мына деп олургулаар боор чүе. Мен база арай сезиниме-даа, ажы-толум бо даам, аарыдан дүрген адырдыр даш кестирин эмнегезим. Ажы-биле чургаларга, аарыгын тизден үнер даш болун бижик туттуңуз билер, амчалерге бугулар болза экен. Ынчан кандыг-дал коргунчүг чүе болбае, ол харын дүрген септеринерге дуаалаар.

Мензо кадыкшылды эиткен, узуг эмчи Дина Сергеевна Маннай-болта болган эмнегезинг, медестрларына, ажыкшыларынга оларынч буйанып ажы-хероо даш өөрүн четтиргемини солун дамчытыр алерттим.

М. ОНЕРГЕН Узуг Хем район Торгалык суур.

ЕВГЕНИЯ САЛЧАК ТАНЦЫЛАП ТУР

— Танцымына оруу-биле кайчан чоруктамын ол, Женя? — Школага өөренип тура бол-тымактыр уран туу бол-турун адепкейле киркич-чеш турат мен. Чараш тандылаар, эитп ээтир кыжыларна көргөн, оларга дещекирип күзеп чораш мен. Ушкү класс-туу доозу турмузду Фрунзениң география уйдундунуң Башкыны Гульбара Бакророва Ташарова ол учурашкө өөренир чурттар шилеп алары-биле Кызылге чедип келген. Оң той чурттары көрүп, чугаалашкан. Мен шилептир ааскер-жин аралыгы керер ааскер-жин болган мен. Казы кирген оорум Галина Чооду, Вик-тор Монтун олар-биле ол сургалып учурашкө дооскан бис.

Хореография учурашкө өөренири мисир-ла белем эвес: амаа урутар шилеп билгениң оотумак школамын, музыка болган балет школарып та-рих урга доозар чала болганга, аакоо күжештиршиңиң ажил-дар анаар. Бо бугу көзүр үе-гүн артистеринден кан дег кандыкшылды, билгериңе тут-канду болган каш дакыр кү-жештиршиңиң негези. Женя бо берелерин шыдап эртен.

— Учурашкө доозу ту-

специалистер ансамблыге аакоо херелеттинип турган. — Ансамблыге ажилды берген, чүгүн-даа мурунла «Эл-

деп шыгыраар» деп шаскын-тыг үмө тамыны өөренип эгиде мен. Ону боштан көргө, ома чүе чоң, боштан тамыш илкан сөгүндүр. Ынчалашкө тамыны эгиде деп адал кааныда укур бар. Ол тамыш күзедирине берге, парыз шаскыншыншын, айданып холдуң эгиде, чаражы көрү-көр укурду тамыш болган. Күжештиршиңиң ажилдып турган, «Элдек шыгыраал-тып солзи» кылдыр өөренип алган мен. Ол илкан Эркин Меджинованың «Илчилер» деп тамыныңа. «Будданың үгедегези» деп тамыга кол роллары күзеттин. Ансам-блыге ажилдып көрүмге, тамыш уран чүгүлө салым-ооду-да бола, тусай өөренип-де чери дооскан, талалыгы оолдар, кыстар бол-тымактыр уран чүгүлөп ажилдып кел-ган. Оларга аш кузунуң чога-лык дуаалып көрүндүри пе-тетиниң келген. Ынчанаш мен бир чыл акыр реңгешан —башы болун ажилдып кел-ген мен—деп, Евгения Мичи-нова чүгүлөдү.

Ам балет артың Евгения Салчактың чогаалың ажил-дыда онкарай чүе чү?—деп айтырыга тарымыларын арал-дып көрүм. Балет уран чүгүлө аммылардан хой талар-ды, кижилерин бодал-са-

«Саян» ансамблин ам Узуг Октябрьинде 60 жыл оюнга ту-раскалган чда программалык белетип турар. Программа-нын онкарай чүгүлө чүгө мр-лер эвес, а тамылар-биле ба-ды, ири тамы холуңу туур-пуршуг номерлерден тургу-туңу туур. Бо чда програм-малы Евгения Салчак бала-ла таланттымы чоңга барал-дыры-биле илкенлеп киржин турар.

А. ЧАРАШ-ООЛ. «ЧУРУКТА: Тыва АССР-ни алардык артиң Евгения Сал-чак «Будданың үгедегези» деп тамында.

Башкир улустун шүлүкчүзү

Башкирияны узугу шүлүкчүзү Мустай Каримниң чогаалдары бистин туртувунуң акы-дуңма номчуучуларына билдирер. Ада-чуртун Узуг дайынын киржи-чи-ни, чоңга сургажаш шүлүкчү 1919 чылда турттуңен. Ол шүлүктерин, шүлүк-терин, тоожуларын болган хойге билди-рип «Ай туттурган дүңе», «Салават» деп трагедияларын бижээн. Оң илангыч оон

Мустай КАРИМ, Башкирияны узугу шүлүкчүзү.

ЛЕЙЛЯ

Элезиниң Аравияның Лейлясы, Эскет чоңка чыгыс катан менче көргөн, Элим-ханын чамдымы боон Хуула бердиң. Чүгүн-буру херел-чырын кам чок Чүгө менче өскүр көрүп шыаадың деп Шолбан болган каратарың чиге көргө, Согуз шыашан апарган мен. Ынчалаш-даа Сакым амыр черин эртин чорун тура, Чаражыга бугулар мен. Шыны херек, Шыныр дээрин херети-даа болур магат! Солтук шамдан ынакшаан мен, Лейля, Оңза чечен тооздар өттүр көстүп чордуң. Бөгүн көлгөн, черин кызы апарган сен. Монгекшир, хамык үе турупканым, Норук чаның оолтуган боон Хуула бердим. Элезиниң Аравияның өңгүр чөңө— Лейля Эскет чоңка көрүнгөн бол, чүдү-чүрөн Эскет ан шыладей барымза-даа, Этпе соруң үе кирер күзелим чок, Эскет чоңка көрүнгөн бол, чүрө кем чок. Өскөн черим—терек сулуг Демата, Өскөрдү чок өөрүмүң аразынга, Өтүт, чидик хектин үң тыргын турда, Оңдур шамыр чангылары кидип турда, Өчкөй-чолдуг оранымга келириң кай! Туруг кырааң көгкөгөр ак буска дөмөй

Спорт ЭЖИШКИЛЕР

Чурукта: А. Шойдун (оң таланында) хуреш үезинде. В. ЧАДАМБАНЫҢ фотозу.

ИДЕГЕЛДИГ

Суузуң даштар, алдың амаа Суугар баштан төктүң кебес. Хал-даштын ханымыңдан Калып дилең кижы тывар. Адыш тараа, амаа сүт-даа Аяк долуң боду келбес— Бүкүн төдүң, дерин аксыл Күжүр кижы чаап турар. Күзеп бодап, кылып чаап Хүн дег бедик чуртаан киж— Мынамыштыг, мынды ирдыг Ынчанаштын идегелдиг. Чаныс катан чыргы черге Чапатынын чуртаан киж— Тайбын күзеп, эити деткиң, Тараа тарып чолун тулар. Ажал-шөтө холу туудуң, Алме нинди болаан кижы— Телдун чолун өрү туткан Төзөн чуртун шының ээи. А. АРАПЧОР. киж— мгышпайы, баганазы, Чүктер санай акы-дуңма болуруңуң, Делегейде леми чаныс хей-хой чуртун хой чуртун Демиселе аралажыр бижып күзү— Тайбын, тайбын — Танып, өңгү болуруңуң Даягыңың, Тайып ушпак чөлөгнүңи. К. СУТУГУ-ООЛ.

ТАЙБЫН

Чалым Совет чуртувустун баганазы, Чагай чырык чурталганын келер өйү— Салгалымы бичин чаштар менге оруу. Салым-чолу, найырамы, аас-кежин— Тайбын, тайбын — Далай шыкаш күчүвүс ол. Дары, бомба, Дайын олуң өжүрер күш. Чүдүгезин, азы-сөгүн киж— мгышпайы, баганазы, Чүктер санай акы-дуңма болуруңуң, Делегейде леми чаныс хей-хой чуртун хой чуртун Демиселе аралажыр бижып күзү— Тайбын, тайбын — Танып, өңгү болуруңуң Даягыңың, Тайып ушпак чөлөгнүңи. К. СУТУГУ-ООЛ.

ДҮНӨ

«Шан бо дүңүм ачымын инай, түктөңиң, ой. Чалым боттүң уйгузунуң калбасиң, ой! Кунук бодум чүч дөш мынчап баргамы оң? Кудумчуда, дүвүлүт хат, сөгөлп көрөм?» «Ырак черге ажык узун чорун берген Ылаак кысты сактыраңга, уйгун дестип. Ову дөштүн, налген дүңге нарбытыңма, Оранымдың Хали мендеп айтыртыңа. Б. КУЖУГЕТ.

Спорт Спорт Спорт

МАРГЫЛДААНЫН ТУГУН КӨДҮРГЕН

Социалистик Күш-ажымдык Маалдыры О. Поповичан аттыг кубок даш кодо спорт оюн-дар дуң Кызылдың Совет Ты-вааның 5 чымы аттыг стадион-га байырталым-биле ажил-тыган. Республиканың «Урожай» эки тура спорт нитилешиниң даргазы Б. Б. Кузевин спорт-чу оюнар маргылдаанын киржикчилеринге илал байыр чедирген, спортка, ажил-кеште узуг чедипшилвер-дин болурун күзөөн. Эртенки чымы көдө спорт оюнар маргылдааның бирги черин алган. Социалистик Күш-ажымдык Маалдыры О. Лосанчач аттыг шилтир кубок-биле шаптанган Чөөн-Хем-чи районун команданын төлөөн маргылдаанын туугун Совет Эзелелинин гимнини чыгыламын турда көдүрүп үлдүргөн.

Тыва хурештин дөңи аайы-биле хурешиниң маргылда-мын эгелен. 56 килограмм чедир дөңгө баштайгы сал-гыларда Барыш-Хемчиң сал-гынуң төлөөн Александр Хер-тен, ноодо ажык-агый техни-кузуңуң сургуулары Алексей Сит, Владимир Кол, Дончун Дондук (Эрпан), Владимир Балчык-оол (Танды) олар онагарын ошпап алганнар.

Шой нүдүрениң маргылда-мын бөзү дүңгөн. Көдө спорт оюнар бөгүн уламчылаар. Оңд программалы-мында тыва хуреш, чик ат-летка, ч адары, шой көдүр-е кирип турар. Т. ХЕРТЕК.

Тыва хурештин дөңи аайы-биле хурешиниң маргылда-мын эгелен. 56 килограмм чедир дөңгө баштайгы сал-гыларда Барыш-Хемчиң сал-гынуң төлөөн Александр Хер-тен, ноодо ажык-агый техни-кузуңуң сургуулары Алексей Сит, Владимир Кол, Дончун Дондук (Эрпан), Владимир Балчык-оол (Танды) олар онагарын ошпап алганнар.

Мегавидение

Table with columns for date (ИЮНЬ 26-ДА), location (МОСКВА, ДА), and program details including titles and times.

Агаар

Кызылдың агаар станция-ның мерзени баугазар аларга, бөгүн республикага бүргеп, алаар, чамдык черлерге биеч чаар. Барыны чүк уламыш-кышын хаттын дүргөн се-кулдаа 5—10 метр чедер. Барыны талакы районнарда

агаарын температурасы 12—17, өске артыкшырныга 22—27 градус чыгыр болур. Астрооруктарга көстүр жж.

Республика наймысылыңга шокар булуттаар, чабас. Барыны чүк уламышкышын хаттын дүргөн секулдаа 5—10 метр чедер. Агаарын температурасы 24—26 градус чыгыр.

КИНО

Table with columns for date (ИЮНЬ 26-ДА), location (НАЙЫРАЛ), and program details including titles and times.